

İktisat Etik İlişkisine Sosyal Darwinist Bir Yaklaşım*

Tuğba TORUN^a

Öz

Sosyal Darwinizmin ilkelerinden hareketle iktisat-etik ilişkisinin ele alındığı bu makalede, modern dünyanın hâkim ekonomik sistemi olan kapitalizmin felsefi zemininde, adı geçen düşünce ve onun evrimci etikle ilgili görüşüne ait bazı ilkelerin bulunduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sosyal Darwinist felsefenin iktisadi faaliyetlerde dikkati çeken en önemli ilkesi "laissez faire" olarak ifade edilen "bırakınız yapsınlar" olması ve bu ilke serbest piyasa anlayışının gelişip yayılmasında önemli rol oynamıştır. Yine sosyal evrimin sadece güçlü olan ve şartlara uyum sağlayanların her alanda varlıklarını devam ettirebileceklerine dair iddiasının iktisadi alandaki karşılığı kapitalizm olmuştur. Çünkü kapitalizm ekonomik güce ve bu gücün korunması için daha fazla tüketime vurgu yapan bir sistem olarak tanımlanmıştır. Bu ise zorunlu ihtiyaçların dışında yeni ihtiyaç alanları yaratılmasına, bu ihtiyaçların giderilmesi için tüketimin artmasına yol açmış ve acmaktadır. Tüketime yapılan teşvik ise aslında insan, doğa, kaynaklar, zaman gibi pek çok varlığı kışatan bir sömürü politikasının doğmasına hizmet etmiştir. Bütün bu ilişkiler ağı daha çok tasviri bir anlatımla kaleme alınmıştır.

Anahtar Kelimeler

Etik, Kapitalizm, Serbest Piyasa, Sosyal Darwinizm, Sömürü.

* Bu çalışma Prof. Dr. İlhan KUTLUER danışmanlığında Tuğba TORUN tarafından Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanan *Evrimsel Ahlak Felsefesi* başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

a **Dr. Tuğba TORUN** felsefe tarihi alanında doktordur. İlgili alanları evrimci etik, nörobilim-etik ilişkisi ve modern ahlak felsefesidir. Elektronik posta: tugbatorun@hotmail.com

İktisatla etik arasındaki ilişki, ekonomik faaliyetlerdeki yöntem ve amaçlar ile bunu oluşturan felsefi düşüncenin sonuçlarının etik açıdan incelenmesini içermektedir. Bu tanıma bağlı olarak Sosyal Darwinizmin ilkelerinden hareketle iktisat-etik ilişkisinin ele alındığı bu makalede ilk olarak, kısaca sosyal evrim düşüncesinden, onu ortaya çıkaran sosyo-kültürel şartlar ile bu düşüncenin beslediği fikirlerden söz edilmekte diğer bir ifadeyle evrimci etiğin öne çıkardığı iktisat anlayışına yer verilmektedir. Böylece Sosyal Darwinizm ile iktisadi düşünce arasında nasıl bir ilişki bulunduğu, bu ilişkinin kurulmasına imkân veren evrimci fikrin ne olduğu ortaya konulmaktadır. Daha sonra ise bu anlayışın bugünkü izdüşümlerinin ve ahlaki açıdan doğurduğu problemlerin neler olduğu, iktisadi düşünce ve pratikleri dolaylı da olsa etkileyen sosyo-kültürel hayattaki sömürü politikaları makalenin sınırları içinde tartışılmaktadır. Aynı zamanda bu makalenin özgünlüğünü de ortaya koyan böyle bir ilişkinin varolduğuna dikkat çekilmesinin sebebi, modern iktisadi düşüncenin en önemli ayağı olan kapitalizmi biçimlendiren, ona felsefi güç ve dayanak kazandıran teorik zeminler arasında Sosyal Darwinizmin de bulunmasıdır. Böyle bir ilişkinin bulunmasına rağmen, çok titiz bir araştırma yapılmamakla birlikte ve görülebildiği kadarıyla Türkiye’de Sosyal Darwinizm ve onun ahlak anlayışı ile modern iktisadi düşünce ve kapitalist sistem arasındaki ilişkiye dair modern iktisatla ilgili yazılan eserlerdeki atıflar dışında herhangi bir akademik çalışma mevcut değildir.

İktisatla söz konusu düşünce arasındaki ilişki daha çok liberalizm merkezli ele alınmaktadır. Örneğin bunlardan birisi olan Tosun’a ait (2010) çalışmada eşitlik ve özgürlüğün yayılması ile devletin iktisadi, sosyal her alandaki müdahalesini reddetmesi bakımından Sosyal Darwinizm ve serbest piyasa anlayışı konu edinilmektedir. Yine Güzel ve Özel’in (2011) birlikte kaleme aldıkları makalede evrim kavramının tarihsel süreç içinde iktisadi ve sosyal alanda kazandığı farklı anlamlara yer verilerek kavram analizi yapılmakta ve bu farklılıkların ortaya çıkardığı problemler üzerinde durulmaktadır. Doğrudan iktisat ile evrim teorisini birlikte konu edinerek ikisi arasındaki ilişkiyi ve evrimsel iktisadın Türkiye’de bir araştırma alanı hâline gelmesini grafiklerle anlatan; ancak ahlaki veya felsefi bir değerlendirmeden ziyade iktisadın kendi ölçütlerinden hareketle ve kendi terminolojisi içinde meseleye yaklaşan makale Yalçıntaş’a (2010) aittir. Dolayısıyla söz konusu iki alan arasında varolduğunu düşündüğümüz

ilişkinin ahlaki boyutuna dair bir boşluk olduğu kanaati böyle bir başlığın seçilmesinin en önemli sebebidir. Buna bağlı olarak da bu satırlarda iktisadın temel konusu olan üretim ve tüketim dengesinin kurulmasında, bu üretim ve tüketim süreçlerinin öznesi durumunda olan insan tutumlarının oluşmasında Sosyal Darwinizmin ahlaki açıdan nasıl bir etkide bulunduğu yer verilmektedir.

Sosyal Darwinizm denilince akla evrimci düşünür Herbert Spencer (ö. 1903) ve onun insanın biyolojisi gibi ahlaki davranışlarının da biyolojik kökenli olduğuna dair düşüncesi gelmektedir. Spencer, evrimin kanununun organik ve inorganik hayatın her yerinde geçerli olduğunu söyleyerek evrime yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu anlayışa göre ahlaki kurallar çevreye uyum sağlamaya yarayan ve uyumu kolaylaştıran prensiplerdir. Bundan dolayı da onun evrime dair görüşleri Sosyal Darwinizm (Degler, 1991, s. 11); evrimci etiği savunanlar ise Sosyal Darwinciler olarak adlandırılmıştır (Ruse, 1999, s. 98). Adı geçen düşüncede öne çıkan üç temel fikir şudur: “En uygun olanın yaşaması” (survival of the fittest) bir tabiat kanunudur, tabii olan iyidir ve bu sebeple insan toplumlarına da söz konusu kanun hâkim olmalıdır. Bu yönüyle sosyal evrim teorisinin biyolojik evrimin içerdiğinden çok daha fazla bir anlam ihtiva ettiği, şeylerin ahlaki bakımdan nasıl geliştikleri ve nasıl gelişmeleri gerektiğine vurgu yaptığı için etki alanının da daha geniş olduğu ileri sürülmüştür. Dolayısıyla bu yaklaşımda ahlaki iyiyi tanımlayan ilke, uyum sağlayanın hayatta kalacağı sağlamayanın ise ölecek hayattan çekileceği, yani uyuma bağlı doğal seleksiyonun meydana geleceği fikriyle ortaya konulmuştur (Wright, 2002, s. 125).

Buradan hareketle Sosyal Darwinizm, evrimin hayatta kalma (survival) ilkesinin çevreye/şartlara uyum sağlama biçiminde her alanda dolayısıyla ekonomik hayatta da geçerli olduğunu ileri süren bir felsefi düşünce olarak tanımlanmakta; bu ise sadece uyum sağlayanın hayatta kalmasına izin veren tabiat kanununun ekonomik hayatı da belirleyip düzenlediğinin kabul edilmesine yol açmaktadır. Bunun anlamı şudur: Bugün rekabete dayanan ancak rekabete katılamayanlar üzerinden daha çok kazanarak refahı artırma ve böylece ilerlemeyi amaçlayan serbest piyasa ekonomisinin gerisinde adı geçen düşüncenin biyolojik ve ahlaki evrimle ilgili görüşleri yer almaktadır. Nitekim böyle bir ilişkinin kurulabilmesine imkân tanıyan önemli verilerden biri, ekonomik hayatı belirleyen temel

güdünün bencillik olduğu yönündeki görüştür (Koslowski, 2001, s. 1). Bencillik ise fayda elde etmenin bir gaye olarak ele alındığı Faydacı ve Sosyal Darwinist etik yaklaşımlarda öne çıkan bir duygu ve davranıştır. Söz konusu duygu, aynı zamanda, Sosyal Darwinist etiğin, diğer bir ifadeyle evrimci etiğin, hem iktisadi hem ahlaki söylemleri için en önemli hareket noktası olmuştur.

Sosyal Darwinizmin Fikri Temelleri

Bu fikrin oluşmasında Adam Smith'in (ö. 1790) ekonomiye dair görüşlerinin rolü göz ardı edilemez. Ekonomiyle ilgilenmekle birlikte aynı zamanda bir ahlak düşünürü de olan Smith, insanların tabiatında bulunan bencillik ve açgözlülüğün iktisadi hayatı belirlediğini ve bu hayatta tam bir rekabetin yaşandığını ileri sürerek evrim teorisindeki "hayatta kalma mücadelesi"ne fikri bir temel hazırlaması yönüyle dikkati çekmektedir. Ona göre, insan doğasındaki bu bencillik ve açgözlülük, ürün ve hizmet bolluğu sebebiyle fiyatların düşük olmasına dolayısıyla toplum için faydaya yol açmaktadır. Bu ise evrimci etikteki özgeci davranışların gerisinde bencil duygular olduğu düşüncesiyle benzerlik göstermektedir. Adam Smith'in iktisatla ilgili görüşlerini açıklarken kullandığı "görünmez el" (invisible hand) kavramıyla kastedilen, serbest piyasada her şey çok karmaşık ve düzensiz gibi görünse de aslında gizli bir el piyasadaki düzeni sağlamaktadır. Ahlakî duyguların ekonomik rekabet ve piyasadaki canlılıkta rolü olduğunu düşünen Smith, ahlak profesörü olmasının da etkisiyle iktisatla ilgili düşüncelerini ahlakî bir bakışla anlatmaktadır (bkz. Haakonssen, 2002; Richards, 1999; Smith, 1761, s. 113). Buna bağlı olarak düşünürün söz konusu görüşlerinin Darwin'i ve Spencer'i etkileyerek evrimci etiğin şekillenmesinde etkili olduğu görülmektedir.

Bununla birlikte Malthus'un nüfus-besin ilişkisine dair görüşleri de Spencer'in dikkatini çekmiştir. Thomas Robert Malthus'un (ö. 1834) hem Darwin hem de Spencer'e etki eden iddiaları, kıt besin kaynaklarına karşın nüfusun hızla arttığı ve bunun neden olduğu dengesizlik sonucu besin kaynaklarına ulaşamayanların ölecek yok olduklarına dair düşüncesidir (Darwin, 1996, s. 56; Wright, 2002, s. 125). Spencer'in entelektüel dünyasının şekillendiği İngiliz toplumunun ana eğilimi evrim fikrinin ilkeleriyle uyum içindeydi; çünkü İngiliz devlet ve toplumun-

daki serbest rekabet ve mücadele evrimci fikirleri beslemiştir (Sorokin, 1963, s. 92). Nitekim evrimci etiğe dair düşüncelerin rekabetin yoğun olduğu kapitalist bir ortamda filizlenmiş olması, bu rekabetin en üst safhada yaşandığı ekonomik şartlar içinde kimi şirket ve fabrikaların işlerini ve kazançlarını artırırken kimilerinin yok olup gitmesi ve böyle bir ekonomik yarış içinde hayatta kalma mücadelesinin verilmesi gerektiğinin düşünülmesi iktisat ile evrimci etik arasında bir ilişki kurulabilmesi için önemlidir. Bununla ilgili olarak Darwin'in ve Spencer'in ekonomik rekabetin yaşandığı bir toplum yerine istikrarlı bir toplumda yaşamış olsalardı muhtemelen doğal seleksiyon, hayatta kalma mücadelesi gibi fikirleri ileri sürmeyecekleri ifade edilmektedir (Taslaman, 2007, s. 121-123).

Söz konusu ilişkinin doğmasına yol açan dikkat çekici faktörlerden birisi de elbette dönemin sosyo-kültürel şartlarıdır. Nitekim evrim teorisini doğuran sebepler arasında da bu şartlardan söz edilmektedir. Bundan dolayı Sosyal Darwinizmin iktisadi politikalar üzerindeki etkisi, onun ortaya çıktığı Victoria Çağı ve bu çağa damgasını vuran Endüstri Devrimi'nin genel özellikleri araştırıldığında daha açık görülebilir. Aynı zamanda liberal düşüncenin gelişiminde de önemli bir basamak olan bu devrim, insanın doğaya üstünlüğünü dolayısıyla özgür bireysel teşebbüsü pekiştirmiştir. Yine bu hızlı sanayileşme ortamında kapitalist fikirlerin, özgür teşebbüsün buna bağlı olarak da özel mülkiyetin yaygınlaşmasıyla liberal felsefi yaklaşım ekonomik faaliyetlere nüfuz etmiştir (Çetin, 2002, s. 88-89). Söz konusu dönemin en bariz özelliği rekabet ve ilerleme fikrinin hem siyasi hem de ekonomik politikalara hâkim olmasıdır. Nitekim Spencer'e göre ilerleme doğanın bir kanunudur ve zorunlu olarak meydana gelmektedir (Devillers ve Tintant, 2009, s. 237; Spencer, 1868, s. 1-60). İlerlemenin bir doğa kanunu kabul edilmesi ise onu mücadeleye bağlı kılmaktadır. Çünkü doğada hâkim olan kanun hayat mücadelesidir ve ancak yeni şartlara uyum sağlayarak bu mücadeleyi kazananlar ilerleme kaydedebilirler (Ruse, 2006, s. 204).

Modern endüstrinin gelişmesi ve buna bağlı olarak dünya pazarlarının ortaya çıkması kapitalist üretim anlayışında hayatta kalma mücadelesinin genel bir kaide olarak kabul edilmesine yol açmıştır (Hawkins, 1997, s. 152). Nitekim Spencer'in en iyi uyumu sağlayanların yaşam mücadelesini kazanma hakkını elde ettiğine dair düşüncesi onun ahlak anlayışının dayandığı bir başka ilke

olmuştur. Çünkü ona göre hayatta kalmak için verilen mücadele, organizmaların ahlakını da oluşturmuştur. 17. yüzyılda İngiltere’de iç savaşın doğurduğu katliamın ardından insanlar mücadelenin en olumsuz etkilerine fazlasıyla maruz kalmışlardı. Bu olumsuzluk, onları, Spencer’in uyum sağlama mücadelesi ve bunun sonucunda ilerlemenin gerçekleşeceğine dair mesajlarını ön plana çıkarmaya götürmüştür. Örneğin işadamları, başarılarının gerçek sebebi olarak rakiplerinin yetersizliğini değil kendi çabalarını öne çıkarmışlardır (Ruse, 1998, s. 74). Böylece insanoğlunun özellikle siyasi ve ekonomik güce sahip olmak için en güçlü desteği Spencer’in düşüncesinde bulunduğu iddia edilmiştir (Bannister, 1979, s. 3; Hall, 2011, s. 412; Wright, 2002).

Bu şekilde endüstri devrimiyle yükselen burjuva sınıfı, ekonomik ve sosyal yapılanmalarını özgür bir ortamda güçlü olanın ayakta kalacağı ilkesine göre bina etmiştir. Dolayısıyla ekonomik hayatta devletin müdahalesine karşı çıkmış; ekonomik pazardaki her şeyin tabii akışına bırakılıp (*laissez-faire*) çalışanların kazanmasını, yeterli gayret ve çalışmayı gösteremeyenlerin ise silinmesini (*competitive capitalism*) arzu etmiştir (Rank, 1941, s. 33). Bu ise klasik iktisadi söylemlerin değiştiğinin ve bu değişimde evrim fikrinin oynadığı rolün bir göstergesidir (Himmelfarb, 1970, s. 316). Buna bağlı olarak 20. yüzyılın başlarında halk üzerinden zenginleşenlerin yine onlar üzerinden bu üstünlüklerini ispatlamaları ile Sosyal Darwinizmin taraftarlarını artırdığı ileri sürülmüştür (O’Connor ve Faille, 2000, s. 185).

Buradan hareketle denilebilir ki evrimci etik ile iktisat ilişkisinin önemli bir ilkesi de “bırakınız yapsınlar” diye ifade edilebilecek olan “*laissez faire*” anlayışıdır. Bu, liberal felsefi düşüncenin ekonomiye yansımaya verilen isim veya ekonomik hayatta özgürlüğün savunulması olarak tanımlanmıştır. Liberalizm felsefi anlamda insanın önceliğini ve özgürlüğünü vurguladığı gibi ekonomik alanda da bireyin özgürce girişimde bulunmasını, bu teşebbüslerine devletin veya toplumun engel olmamasını talep etmektedir (Çetin, 2002, s. 88). Bu şekilde üst bir denetimin reddedilmesi “*laissez faire*”in kendi değer sistemini ortaya çıkarmış ve böylece güçlü olanlar zenginliklerini artırmak için fakir ve işsiz olanları karın tokluğuna çalıştırmayı, hasta, bakıma muhtaç olanları kendi haline terk etmeyi ahlaki bir ilke olarak benimsemişlerdir.

Böylece güçlü olanın veya en uygun olanın hayatta kaldığını ileri süren evrimin ilkesi evrimci etiğe de uygun düşecek biçimde ekonomik kalkınmaya uygulanmıştır. Bu durum serbest piyasa ekonomisinin temel ilkesi olan “laissez faire” kavramının Sosyal Darwinizmle birlikte daha güçlü bir biçimde dillendirilmeye başladığının bir göstergesi olmuştur. Çünkü söz konusu düşüncüyü savunanlar da ekonominin doğal işleyişine devletin veya başka bir gücün engel olmasına itiraz etmişler (Tosun, 2010, s. 88), endüstri ve finans çevreleri kendi varlıklarını ve piyasadaki konumlarını yükseltme hususunda onların görüşlerinden çok fazla destek almışlardır. Diğer bir deyişle varlıklı ve başarılı olanlar, takip ettikleri yöntemi ve kazandıkları zenginlikleri meşrulaştırmak için felsefi bir gerekçe bulmuşlardır (Dobson, 2007, s. 192-193). Aslında bu, felsefi görüşlerin ideolojik amaçla kullanılmasının doğal bir sonucudur. Çünkü ideolojiler dönemin ekonomik ve politik yaklaşımlarına uygun olmak dolayısıyla onları desteklemek ve meşrulaştırmak zorundadır. Bunun yapılabilmesi ise söz konusu yaklaşımlara uygun düşen telkinleri, ahlaki normları ve değerleri ortaya koymak, insanları bu norm ve değerlere uygun davranmaya yöneltmekle mümkündür. Ancak bütün bunlar yapılırken kendi başına ayakta durmayı başaramayanların elinden tutarak onların ayakta kalmalarını sağlama gayretleri hazıra konmaya benzetilmiş, buna yönelik yardım politikaları bir problem olarak telakki edilmiş ve yapılan yardımlara engel olunmasının gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Dolayısıyla ideolojilerin kendilerinden destek bulup öne çıkardığı bencillik ile güçlü olanların kuracağı ortaklık (Marangos, 2013, s. 33) sosyal Darwinist iktisat anlayışı için de geçerli bir ilke olmuştur.

Nitekim insan tabiatının temel duygusunun bencillik olduğunu düşünen Spencer'e göre, tamamen başkasının yararına olacak bir özgecilik (pure altruism) tehlikeli olduğu gibi tembel, işe yaramaz insanların çoğalmasına yol açar ki bu da toplumun bozulması demektir. Bundan dolayı ahlaki prensipler doğanın kanunlarına uymak zorundadır (Spencer, 1978, s. 259-260). Yine o tek tek bireylere yardım eli uzatmanın toplumsal kalkınmanın önünde önemli bir engel olduğunu ileri sürmüş (Spencer, 1865, s. 354), dolayısıyla devletin fakir ve güçsüz olanlara yardım etmekten vazgeçerek doğal seleksiyon sürecinin engellenmemesi gerektiğini söylemiştir (O'Connor ve Faille, 2000, s. 185). Bundan dolayı evrim teorisindeki güçlü yani en uygun olanların yaşaması ve diğerle-

rinin elenmesi gerektiğine dair düşünce serbest piyasa ekonomisi anlayışıyla ilişkilendirilmiştir (Marangos, 2013, s. 33).

Sosyal Darwinizmin İktisadı Etkileyen İki Temel İlkesi: Bireysel Güç ve Serbest Piyasa Anlayışı

Ekonominin kanunlarının tabiatın kanunlarına zorunlu olarak uygun olmasını ifade eden bu düşünce günümüz ekonomisine de yön vermeye ve böylece bireylerin bencil duyguları beslenmeye, ekonomik bakımdan güçlü bir şekilde hayatta kalmayı sağlayacak şartların etiğe uygun olduğuna dair inanç meşrulaştırılmaya devam edilmektedir. Nitekim geleceğin planlanması için en uygun ekonomik sistemin kapitalizm olduğu ve ondan daha elverişli alternatif bir sistemin bulunmadığının ileri sürülmesi bu meşrulaştırmaya hizmet eden ve onu yücelten ifadelerdir. Kapitalist sisteme atfedilen bu üstünlüğün ve onun tek uygun sistem olarak nitelendirilmesinin sebepleri arasında kapitalizmin sonsuz üretime olanak sağlaması ile arzu edilen mal ve hizmetlerin sınırsız veriminin yarattığı çekicilik sayılmıştır. Ancak sistemin bu şekilde alternatifsiz, kaçınılmaz ve arzu edilen olması bazı etik sorunlara yol açmıştır. Bunların en dikkat çekici olanı ise makalenin başından beri vurgulanan bireysel güç ile serbest piyasa anlayışıdır (Bishop, 2000b, s. ix).

Her ne kadar sosyal evrimin zorunlu bir sonucu olan yardımlaşma ve işbirliği güçlü olanları güçsüzlere yardım etmeye sevk etse de bireysel gücün ve zenginliğin korunması önceliklidir. Bunun farkında olanlar Sosyal Darwinizm ile onun desteklediği “laissez faire” ilkesinin bireysel özgürlük bağlamında yardımlaşma ve iyilik yapmaya gönülsüz, zoraki kapı açmakla birlikte bu davranışların isteyerek yapıldığına dair herhangi bir fikrî temele sahip olmadığına dikkat çekmişlerdir (Frey, 2009, s. 93).

Devlet erkinin ve ekonomiyi yönetenlerin piyasadan ellerini çekmeleri ve bu alana daha fazla özgürlük tanımaları talebinin bugün ekonomik rasyonalizm ile neo-liberalizm adı altında devam ediyor (Wright, 2002, s. vii) olması da iktisat-evrimci ahlak ilişkisi açısından önemlidir. Çünkü ekonomik hayatta güçlü ve etkili bir fikir olan “laissez faire” anlayışı sosyal refahı en üst seviyeye yük-

seltmenin bireysel teşebbüsle mümkün olduğuna inandığı için bu düşüncede bireycilik/bencilik esastır. Nitekim Spencer'in de "en uygun olanın hayatta kaldığı"na yönelik temel savının bir delaleti olarak "laissez faire"i en iyi sistem olarak savunduğu iddia edilmiştir (Kasper, 2002, s. 1, 27). Düşünürün bireyin mevcut şartlara uyum sağlamamasını kötülüklerin, şartlara uyum sağlamasını da iyiliklerin ortaya çıkmasının nedeni olarak kabul etmesi (İbanoğlu, 2004, s. 86; Spencer, 1865, s. 77) neticesinde günümüzde ekonomik gücü artırmaya daha elverişli bir sisteme uyum sağlamanın ve bu yönde çaba sarf etmenin ahlaki açıdan iyi bir fiil olarak kabul edilmesini kolaylaştırdığı söylenebilir. Buna göre, yaşamaya en uygun olanlar serbest piyasa ekonomisinde ayakta kalma beceri ve başarısını gösterebilenler olmuş ve olacaktır.

Böylece evrimin doğal hayattaki bireysel hayat mücadelesi iktisadi sistemde yerini parasal mücadeleye, para ve mal biriktirme yarışına bırakmıştır (DeVoon, 2007, s. 98). Ayrıca bu rekabete dayalı sistem ekonomik hayat için faydalı hatta en iyi sistem kabul edilmiştir (Kasper, 2002, s. 20). Bundan dolayı bugün dünya ekonomisine yön veren kapitalist anlayışın kendisini meşrulaştıran fikrî zeminlerden en kuvvetlisini Sosyal Darwinizmde bulduğu aşikârdır. Hatta kapitalist ekonominin merkezi denilebilecek ABD'nin yarışçı ekonomisinin "en uygun olanın hayatta kaldığı" ilkesinden beslendiği açıkça dile getirilmiştir (O'Connor ve Faille, 2000, s. 185). Yine kapitalin tekelleşmesine hizmet eden bu anlayış sosyal düzeni kendi kavramları ile tanımlama ve bunu kabul ettirme mücadelesine girişmiştir (McDonough, 1994, s. 113). Kapitalizmin sosyal evrimle olan ilişkisi onun fayda üzerinden yapılan tanımından (Gordon, Edwards ve Reich, 1994, s. 11) ve bu sistemin daha çok bireysel güç ile serbest piyasanın ahlaki meşruiyeti üzerinden tartışılmasından da (Bishop, 2000a, s. 40) açıkça anlaşılabilir.

"Sömürü Zihniyeti" ve Sosyal Darwinizm

Sosyal Darwinist ahlakın iktisat üzerindeki etkisinin bir başka yansımaları da sosyo-kültürel her alanda yaşanan sömürge politikalarında görmek mümkündür. İktisat kelimesinin etimolojisi dikkate alındığı zaman içerdiği anlam (Gül, 2010, s. 28; Sami, 1900, s. 141) bu kavramın sömürge anlayışıyla ilişki kurulabil-

mesine imkân vermektedir. Sömürünün pek çok yönü olmakla birlikte iktisat söz konusu olunca öne çıkan daha çok iş hayatında insanın cinsiyet ve yaşının dikkate alınmaksızın beden ve ruhen sömürülmesi, ekonomik kaynaklar/zenginlikler sebebiyle ülkelerin ve elbette doğanın sömürülmesi ve bunun da birkaç güçlü devlet tarafından gerçekleştirilmesidir (Lenin, 2010). Tabii bir de zamanın sömürülmesi ve bunun iktisadi hayattaki etkileri söz konusudur. Böyle bir sömürü anlayışı, daha fazla kazanmak için bireyin ve yakın çevresinin/ait olduğu grubun dışında kalan herkesin bahsedilen yönlerden feda edilmesinin ahlaka aykırı görülmemesi ile alakalıdır. Elbette feda edilen ve edilecek kişiler de maddi-manevi bakımdan yeterince güçlü olmayanlardır; çünkü güçlü olanlar arasında bir yarış ve rekabet yaşanmaktadır.

Cinsiyet ve yaşına göre insan bedeninin, emeğinin, duygularının sömürülmesi öncelikle kadın ve çocuk işçileri akla getirmektedir. İnsan onuruna yakışmayan şartlar bir tarafa bırakılırsa onların beden gücünün çok üstünde bir mesai düzenine tabi tutulmaları, yaptıkları işin ve gösterdikleri performansın çok altında bir ücret almaları beden ile emeğin sömürülmesinin en açık göstergeleridir. Yine çalışan çocuklara yetişkin insanlar gibi muamele edilmesi ve onlarla aynı şartlarda çalıştırılmaları, çocukların beden ve emekleri yanında duygu ve ruhlarının da sömürülmesine sebep olmaktadır. Çocuksu duygularını tatmin ederek olgunlaştırmaksızın onlardan beklenen iş, davranış ve sözlerle adeta bu çocukların birinci kattan 20. belki de 30. kata sıçramaları istenilmektedir. Bu mümkün olamayacağı için de gönül dünyası ağır darbe almış, duyguları parçalanmış bir psikoloji içinde hayatlarını normal bir insan gibi sürdürmeleri beklenmektedir. Bu ağır darbelerin olumsuz sonuçlarını ise sadece ekonomik hayatta değil sosyal hayatta da her an kavgaya ve birine zarar vermeye hazır, aile içinde şiddet uygulayan geçimsiz insanlar şeklinde görmek mümkündür.

Ülkelere yönelik sömürü ise yer altı ve üstü kaynakların yönetimini ele geçirme veya onlara sahip olma uğruna yapılmaktadır. Siyasi, askerî, mali açıdan zayıf olan daha çok da Doğu ve Afrika ülkelerini içine alan kara parçalarının hem yeraltı hem de yerüstü zenginlikleri ve tabii insanları bu manada ciddi bir tehdit altındadır. Bu tehdidi oluşturanlar ise öncelikle insanın evriminde en son halkayı temsil ettiği ve bundan dolayı üstün olduğunu düşünen Batılı

güçlerdir (Ruse, 2009, s. 213). Bu şekilde evrim sürecinde beyaz insanın siyah olanın üstünde yer aldığına inanan Avrupalılar kaynakların gerçek sahipleri üzerinden zenginlik ve güçlerini artırmayı bir hak olarak kabul etmiş görünmektedirler. Bahsedildiği şekliyle sömürü anlayışının kapitalist ekonominin kâr etmeye endeksli işleyişinin bir sonucu olduğu tartışmasızdır. Kâr etmenin dolayısıyla güç kazanmanın birincil ve en önemli amaç olması ise dinî/ahlaki olanın önemini yitirmesine sebep olan bir yaklaşımdır.

Zamanın sömürülmesi ile kapitalizm arasındaki ilişkiyi ise, eğlence ve rahatlama adına piyasaya sürülen dizi ve eğlence programları, bilgisayar oyunları vs. ile milyonlarca insanın zamanını bilinçsizce tüketmesinde ve bunun üzerinden sağlanan milyarları bulan kazançlarda görmek mümkündür. Yani bir tarafta farkına varmadan hem sağlığının hem de hayatının yavaş yavaş ölümüne sebep olan insanlar diğer tarafta bilerek ve isteyerek insanları bu cinayete yönlendirerek servetini artırmayı düşünenlerin varlığını devam ettirmesi iktisat-değer ilişkisi açısından önemli bir problemdir. Bütün bunları besleyen en önemli güdü/duygu evrimci etiğin öne çıkardığı bencilliktir. Çünkü iktisadi, siyasi, hukuki, sosyal alanlarda görülen bu bencillik duygusu insanın hayatta kalmasını sağlayan en önemli unsur olarak kabul edilmiştir.

Bu şekilde tek taraflı kâr etmeye dayanan kapitalist anlayışın ahlaki açıdan yol açacağı zararların en önemlisi yukarıda da kısmen değinildiği gibi ekonomik bakımdan güçlü olmak isteyen kişilerin bunun için her yolu mübah kabul etmeleri ve sadece kendi çıkarlarını düşünmeleridir. Bugün ekonomik hayata hâkim olan daha çok kazanarak daha güçlü olma arzu ve mücadelesi, bunun için insan sağlığını hiçe sayan ürünlerin piyasaya sürülmesi, hastalıkların tedavisinde hiçbir faydası olmadığı gibi tersine sağlığı daha fazla tehdit eden ilaçların çok önemli gibi sunulması söz konusu zararlara dair verilebilecek örneklerden sadece birkaç tanesidir.

Gücün Tekelleşmesi ve Ekonomik Eşitsizliğin Derinleşmesi

Olumsuz etkileri göz önüne alınarak görünürde kapitalizme arka planda ise Sosyal Darwinizme yöneltilen itirazın en önemli gerekçesini, her iki görüşün de ekonomik gücün tekelleşmesine dolayısıyla ekonomik eşitsizliğin derin-

leşmesine yol açması ile bunun ahlaki düşünce ve pratikler üzerindeki etkisi oluşturmuştur (Bishop, 2000a, s. 12-13). Çünkü söz konusu sistem kapital ile emek arasındaki uçurumun büyümesine böylece sosyal-politik çatışmaların, kutuplaşmaların artmasına sebep olmuştur. Buna dayanarak onun bu şekildeki sosyolojik ve politik sonuçlarıyla birlikte ahlaki sonuçlarına dikkat çekmenin de gerekli ve önemli olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Yani artık sosyal sınıflar arasındaki ekonomik, kültürel farklılık bir dinin kuralı gibi tabii ve değişmez olarak kabul edilmeye başlamıştır. Spencer'in ileri sürdüğü görüş çevresinde oluşan bu düşünce İngiltere ve ABD'de endüstrileşmenin artmasında ve kentleşmeye geçişte ideolojik destek sağlamakla birlikte demokrasi ve özgürlüğün bu kapitalist işleyişe kurban edildiği dahi dile getirilmiştir (Thompson, 2007, s. 52, 101, 104).

Anlatıldığı üzere "bırakınız yapsınlar" ilkesine dayanan kapitalist iktisat anlayışı öngörülen zararlarından dolayı eleştirilmiş; çözüm olarak da gelir vergisi veya başka yöntemlerle servetin/kazancın paylaşılması teklif edilmeye başlanmıştır. Devletin kanunlar yoluyla bu şekilde haksız kazanç sağlayanlar üzerinde yaptırım uygulaması için sunulan alternatif düşüncelerin ABD'de sözü edilen görüşün zayıflamasına yol açtığı ifade edilmiştir (Dobson, 2007, s. 93). Bunda "bırakınız yapsınlar" felsefesi üzerine kurulan iktisadi hayatın hem global ekonomi hem de her bakımdan süper güç kabul edilen bu ülke ekonomisi için büyük zararlara yol açacağına dikkat çekilmesi de etkili olmuştur (Kuttner, 1991, s. 3).

Bununla birlikte bugün alternatif olarak sunulan ekonomi politikaları kısmen uygulanıyor olsa bile hâlâ varlığın belli ellerde toplanmasının önüne geçilememesinin gerisinde yine serbest piyasa ve gücün korunması anlayışının olduğu açıktır. Henüz devletin gelir sahiplerinden aldığı vergiler ekonomik varlığın dengeli ve adil dağılımını sağlayamamaktadır. Bunun sebebi ise iktisadi bakımdan gücü elinde bulunduranların sahip oldukları durumu kaybetmek istememeleri dolayısıyla siyasi erk üzerinde baskı oluşturabilme güçleri vardır (Copp, 2000, s. 92-94). Özellikle günümüzde petrol ve zengin yer altı kaynaklarına sahip olan ancak siyasi-askerî gücü zayıf ülkelere yönelik yürürlüğe konulan politikalar ekonomik sömürüyü ve bunun gerisinde bulunan güçlü olanın her

ne pahasına olursa olsun hayatta kalma mücadelesini sürdürme gayretini açıkça göstermektedir. Dolayısıyla denilebilir ki serbest teşebbüse dayalı kapitalist ekonomik sistem içinde en güçlü şekilde varlığını sürdüren kişiler Sosyal Darwinizmin öne çıkardığı en uygun olanlardır (Holt-Jensen, 2009, s. 231).

Söz konusu durumun evrime inananların bir kısmı tarafından öngörüldüğü veya arzulandığı Darwin'in şu sözlerinde çok güzel ifadesini bulmaktadır:

“Farklı ırklardan iki insan karşılaşınca tıpkı iki farklı türden hayvan gibi davranırlar. Dövüşürler, birbirlerini yerler, birbirlerine zarar verirler. Ama ardından en güçlü bünyenin (yani insandaki aklın) kazanacağı daha ölümcül bir mücadele başlar... Doğal seleksiyon o kadar etkilidir ki, tüm dünyada alt ırklar üst medeniyetlerin ırkları tarafından zamanla bertaraf edileceklerdir.” (Rifkin, 2001, s. 52'den akt., Taslaman, 2009, s. 124).

Yukarıdaki alıntıdan çıkarılabilecek en açık sonuç, nasıl ki doğada güçlü olan varlığını sürdürüyor ve doğa onların yaşamasına izin veriyorsa bireylerin siyasi ve ekonomik varlığını devam ettirmeleri, güçlerini daim kılmaları için gerekenin yapılması da doğanın kanunudur. Dolayısıyla varlığı ve gücü devam ettirmek için diğer insanlara zarar vermek, onları ezmek ahlaksız bir fiil değil bilakis ahlaki bir vazife ve dolayısıyla iyidir (Wright, 2002, s. 183).

Sonuç

Bütün bu anlatılanlar şunu göstermektedir ki kapitalist ekonomik sistem sadece ekonomiyle sınırlı gibi düşünülse de sosyal ve siyasi düzen ile etik anlayışları da etkileyip değiştirmiştir. Ekonomik zenginlik dolayısıyla üstünlük merkezinde kurulan modern dünya anlayışının tüm değerleri de buna göre tanımlanmıştır. Buna bağlı olarak kapitalist ekonomi kendi ahlak değerlerini üretmiş ve iyi, fayda, adalet gibi kavramlara farklı anlamlar yüklenmiştir. Siyasi düşünce ve tavırlar üzerindeki etkisi ise bazı yönetim biçimlerinin daha önemli, faydalı olduğu gerekçesiyle övülüp öne çıkarılmasıyla olmuştur. Nitekim ekonomik düzenle siyasi düzen arasındaki ilişki demokrasi ile kapitalizmin iki doğal müttefik olduğuna dair sözlerden de rahatlıkla anlaşılmaktadır. Söz konusu açıklamada

doğal ortaklık tanımı dikkati çekmektedir. Çünkü bu, demokrasi ile kapitalizmin tabii olarak birbirini besledikleri, birinin ortaya çıkışının diğerini doğal olarak ortaya çıkardığı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla söz konusu müttefiklik, demokrasinin kabul edilmesi ve yaygınlaşmasının gerisinde serbest piyasa savunan kapitalist ekonomi anlayışının bulunduğu aklı getirmektedir. Burada politik gücü temsil eden demokrasi, bu gücü devletin elinden alarak vatandaşlara, kapitalizm ise ekonomik gücü tüketicilerin eline vererek her ikisi de gücün tabana yayılmasını sağlamış olmaktadır. Böylece demokrasinin ekonomik alandan devletin müdahalesini kaldırdığı düşünülmüştür (Bishop, 2000a, s. 19, 81). İfade edildiği şekilde demokrasi-kapitalizm ilişkisine bakmak, Batılı devletlerin ve Amerika'nın demokrasi getirme adına Orta Doğu'daki ülkelere yönelik psikolojik ve askerî müdahalesini, kapitalist düzenin ve sömürünün devam etmesinin zorunlu şartı hâline getirmektedir.

Yine bu, yukarıda da ifade edildiği gibi, tüm halkın aynı derecede gücü ve serveti paylaşmasını sağlayamamaktadır. Çünkü tüketenler ve söz sahibi olanlar ancak bu imkânlarla daha fazla sahip olma şansını bulanlardır; ve fakat halkın içinde ekonomik güç için gerekli kaynaklara ulaşanlar da sınırlı sayıdadır. Buna kişisel özellikler ve kabiliyetler de etki edince mülkün belli ellerde toplanmasından kaçınılmamaktadır. Ancak yeteneklerdeki bireysel farklılıklar ile sahip olunan güç ve buna bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik eşitsizlik arasındaki ilişkiye iki açıdan yaklaşmak daha doğru olacaktır. İlk olarak kişilerin iradeleri dâhilinde gerçekleşen arz-talep ilişkisindeki farklılıkların kapitalist eşitsizlik içinde ele alınması doğru olmaz çünkü talep etmeyen daha fazlasına sahip olması beklenemez. Şöyle ki daha çok kazanmak ve gücünü artırmak için gerekli yeteneğe ve imkâna sahip olan bir kişi fazlasını talep etmediği için herhangi bir girişimde bulunmayacağından elinde olduğu kadarıyla yetinirken daha fazla kazanma arzusu taşıyan bir kişi de buna göre mücadelesini artırır (Copp, 2000, s. 91). Yani aynı kişisel şartları taşıyanlar arasında talepte bulunma isteğine göre de ekonomik farklılıklar olabilir ve bunların kapitalist sistemin sonuçlarının dışında değerlendirilmesi gerekir.

Buna karşın kişisel bilgi ve anlayış farklılıkları, yeteneklerin pazarlanabilmesindeki farklılıklar gibi ekonomik eşitsizliği besleyen unsurlar iradeye bağlı

olmayıp tabiatın verdiğiyle sınırlıdır. Bundan dolayı söz konusu farklılıkların yol açtığı adaletsiz gelir dağılımının yetkili otoritelerin müdahalesi ile denge-lenmesi gerekir. Çünkü aksine bir tutum kabiliyetli ve mevcut şartlara uyum sağlama bilgi ve becerisine sahip olanların hayatta kalmasına diğerlerinin elen-mesine yol açacak; ekonomik anlamda doğal seleksiyon gerçekleşecektir. Böy-lece devletin hiçbir müdahalesinin kabul edilmediği şartlarda daha kabiliyetli olanlar diğerlerinin paylarını da alarak varlıklarını artıracak dolayısıyla başka-larının hakları üzerinden zenginleşenler ile hakları alınanlar arasındaki uçurum büyümeye devam edecektir. Bu durum bütün balık çeşitlerinin bulunduğu aynı havuza balık sayısınca yem atılmasına ve onların havuzdaki yem kapma mücadelesine benzetilebilir. Yapılan benzetmenin doğuracağı sonuçlar, deniz ve okyanuslarda da aynı durumun yaşandığı dolayısıyla doğada geçerli olan kanunun bu olduğu söylenilerek savunulabilir. Ancak eşitsizliğe maruz kalan varlık akıl ve irade sahibi olan, durumun farkında olup acı ve üzüntü hatta öfke duyan insan olunca herkese eşit sunulan fırsatları akıl ve kabiliyetleri oranında daha iyi kullananların daha çok kazanmasının dolayısıyla kabiliyeti olmayan-ların muhtaç duruma düşmesinin doğal ve adil olduğunu söylemek en büyük adaletsizlik ve etik dışı bir davranış olacaktır. Çünkü mücadele edilen şartlar aynı fakat kişiler farklı donanımlara sahiptir. Tab'an zekâ ve yeteneği daha az olanları, mevcut donanımını yeterince kullanma kabiliyetinden yoksun bulu-nanları fırsatları değerlendirememekle suçlamak veya diğerleriyle aynı girişimi yapmalarını beklemek ne akla ne de ahlaka uygundur. Bundan dolayı farklı niteliklerdeki insanlardan aynı başarı ve verimi beklemek doğal seleksiyonu sa-vunmak anlamına gelecektir.

“Bırakınız yapsınlar” ifadesiyle özetlenen serbest piyasa veya liberal ekonomi-nin öne çıkan en önemli özellikleri şunlardır: Ekonomik zenginliğin belli eller-de toplanması; bir tarafta gücüne güç katanların diğer tarafta emeğinin karşılı-ğın alamayanların çoğalması ve böylece haksız ve adaletsiz kazancın artması; buna bağlı olarak bencillik duygusunun daha çok beslenmesidir. Bu şekilde güçlülerin maddi varlığını artırma çabasında güçten yoksun olanların hakkı-nın gasbedilmesi; mevcut güçlerin halkın zararına olacak şekilde kullanılarak zenginleşme arzusu; bireysel güç ile imkânların öncelikle veya sadece kişisel menfaatler uğrunda kullanılarak yardıma muhtaç kişilerin göz ardı edilmesi-

nin sonucunda ekonomik büyüme artarken insani duygular ölmekte, her şey hatta “iyi, hakk” gibi ahlaki değerler dahi maddi değerle ölçülmekte, vicdanlar susmakta dolayısıyla insani-ahlaki değerleri belirleyen kriterler değişmektedir.

Fakat buraya kadar anlatılan zararları sebebiyle eleştiri konusu olan Sosyal Darwini-
nizmin desteklediği serbest piyasa anlayışının ve kapitalist ekonominin bazı fayda-
larından da söz etmek mümkündür. Nitekim kapitalist anlayış rekabet ve bireysel
girişimi teşvik etmesi sebebiyle üretimin artmasına ve çeşitlenmesine yol açtığı için
ekonomik gelişme bakımından önemli kabul edilmektedir. Çünkü üretim sektö-
ründeki rekabet ve buna bağlı artan çeşitlilik aynı zamanda fiyatların düşmesine de
yol açmaktadır. Yine mücadele ve rekabet ortamı bireylerin doğuştan getirdikleri
yeteneklerini, kapasitelerini daha iyi kullanıp üst seviyelere çıkarabilmelerine fir-
satlar sunmaktadır. Söz konusu faydaların doğuracağı zararların ise alınacak ted-
birler ile en aza indirilmesi mümkündür. Siyasi erkin tasarrufuna giren bu tedbirin
yanında insanlara sahip oldukları yeteneklerini nasıl ve hangi amaçlar için kullan-
ması gerektiği yönünde bir bilinç kazandırılması yani ahlakın devreye sokulması
da gerekir. Bu bilinç, bencillik duygusunun geri plana itilerek bireysel maddi ka-
zanç için her yolun mübah olmadığına, dolayısıyla kazançlar üzerinde başkalarının
da hakkı bulunduğu dair duygu ve düşüncenin yerleşmesini önemli ölçüde sağ-
layabilir. Yine bilgi, zekâ ve maddi imkânlarla sahip bireylerin bunları geliştirerek
genelin faydasına olacak biçimde kullanmaya yönlendirilmelerini veya farklı güç
ve imkânlarla sahip olanların tek başına atıl kalan bu güçlerini bir araya getirerek
piyasa ve toplum yararına kullanmak için olanak bulmalarını rekabet ve serbest
piyasanın olumlu katkıları olarak görmek mümkündür. Dolayısıyla rekabete dayalı
teşebbüsün sağlayacağı ekonomik ilerleme, belli bir kesime değil bütün insanlara
hizmet etmesi, en azından sermaye sahipleriyle çalışanlar arasındaki maddi uçuru-
mun açılmaması, insan onuruna yakışmayacak bir hayata belli bir kesimi mahkûm
etmemesi yönünde kullanılırsa faydalı ve ahlaka daha uygun olacaktır.

Nitekim zekâ ve yetenek bakımından daha donanımlı olanların kullandığı
maddi kaynaklar aslında bütün topluma aittir ve dolayısıyla bu kaynaklardan
elde edilen kazanç üzerinde, çalışıp sermayeyi artıranlar kadar olmasa da, top-
lumun bütün bireylerinin hakkı vardır. Ancak rekabete dayalı serbest pazar
sisteminde bunun nasıl gerçekleştirileceği de sorgulanabilir. Tabi bu iktisatçıla-

rın ve konunun uzmanlarının üzerinde düşüneceği, çözüme kavuşturacağı bir konudur. Ancak şu temel prensipten hareket edilebilir: Serbest piyasa, kendi kendine ortaya çıkmış ve tamamen doğa kanunlarının yön verdiği serbest bir alan değildir; bilakis bu piyasaya yön veren, onun kurallarını, işleyişini belirleyen kişiler vardır. İşte bu kuralların oluşturulmasında esas alınan kriterlerin insanlar arasındaki gelir dağılımının daha dengeli olmasını sağlayacak şekilde belirlenmesine özen gösterilebilir. Bunun yanında başkasına ait ancak kullanılmayan kaynakların ekonomiye dâhil edilmesi için ya sahibine fırsat verilmesi ya da onu işletecekler karşısında sermaye sahibinin haklarının korunması için bazı kurallar konulması da sağlanabilir. Ve elbette bu bilinç ve davranışa sahip olmanın en önemli yolunun nitelikli bir genel ve ahlaki eğitimden geçtiğinin unutulmaması gerekir.

A Social Darwinian Approach to the Relationship between Economics and Ethics*

Tuğba TORUN^a

Abstract

This study investigates the relationship between economics and ethics from the viewpoint of Social Darwinism principles while also aiming to explore the existence of certain principles regarding this theory and its view of evolutionary ethics on the philosophical grounds of the prevailing economic system of the modern world, capitalism. The most notable principle of Social Darwinism in economic activities has been that of "leave alone," expressed as "laissez faire," which has played an important role in the development and proliferation of the free market concept. Also, the assertion of social evolution in that only the strongest and fittest can survive in all areas corresponds to capitalism in the economic domain because capitalism has been described as a system in which economic power is emphasized and increasingly higher levels of consumption are required to protect this power. This has led, and continues to lead, to the creation of previously non-existent needs apart from vital needs while at the same time increasing consumption to satisfy these needs. Yet, encouraging such high levels of consumption has in reality served to beget a policy of exploitation, apparent in several entities, among these being man, nature, resources, and time. In this light, the entire network of these relationships has been explored through a descriptive account in this study.

Key Words

Capitalism, Ethics, Exploitation, Free Market, Social Darwinism.

* This article produced by Tuğba TORUN under the advisorship of Prof. İlhan KUTLUER from the doctoral dissertation "Evolutionary Moral Philosophy" prepared in the Institute of Social Sciences of Marmara University.

^a Tuğba TORUN, Ph.D., is a researcher of History of Philosophy. Her areas of interest are evolutionary ethics, neuroscience-ethics relationship, and modern moral philosophy. Email: tugbatorun@hotmail.com

The relationship between Economics and Ethics consists just as much of a review of the methods used and the goals sought in economic activities as it consists of the results of the philosophical theory constituting the foundation of these methods and goals. Based on this description, the current study explores the economics-ethics relationship from the viewpoint of Social Darwinism principles in which it begins by briefly mentioning the theory of social evolution, the socio-cultural conditions introducing it, and the views nurtured by this theory. In other words, the first aim of the present study is to detail the concept of economics as asserted by evolutionary ethics. Thus, this study reveals the nature of the relationship between Social Darwinism and economic theory as well as the evolutionary view that has allowed for this relationship to take form and find credence. After this introduction, the study discusses the present footprints of this concept and its consequential moral problems as well as the exploitative policies imposed over socio-cultural life, which themselves are active in affecting practice, albeit indirectly. At the same time, the reason to draw attention to the existence of such a relationship is that it is Social Darwinism which has provided the theoretical grounds that have shaped and bestowed capitalism its philosophical strength and very basis of existence. Despite the existence of such a relationship, no meticulous research has yet to be performed, and, to the extent it can be seen, there exists no academic study in Turkey focusing on this relationship apart from a limited number of references in some articles on modern economics discussing the relationship between Social Darwinism and its ethical concept as well as modern economics theory and the capitalist system.

The relationship between economics and the theory in question has been explored more on the basis of liberalism. For example, a study by Tosun (2010) focuses on Social Darwinism and the free market concept in terms the State being denied interference in either the economic or social domains. Again, an article by Güzel and Özel (2011) performs a concept analysis exploring the different meanings assumed by the concept of evolution in the economic and social domain over the course of history, focusing on the issues raised by such differences. Yalçıntaş's article (2010), however, has focused directly on the relationship between economics and the theory of evolution, describing, through detailed graphs, both this relationship and how it has become that

evolutionary economics is currently a subject of research in Turkey. Moreover, Yalçıntaş's study only explored this issue from the viewpoint of the standards owned by economics and within the limits of economic terminology, rather than being a moral or philosophical review.

When Social Darwinism is discussed, it is Herbert Spencer and his view that come to mind. Spencer's view is that human moral behavior, much like his own biology, are also biological. Spencer added a new dimension to the theory of evolution by asserting that the law of evolution should be applied to all aspects of both organic and inorganic life. His views on evolution have been dubbed Social Darwinism (Degler, 1991, p. 11), and the advocates of evolutionary ethics Social Darwinists (Ruse, 1999, p. 98). From this perspective, Social Darwinism is described as a philosophy in which it is claimed that the evolutionist principle of survival applies to all domains, including economic life, in the form of fitting into the environment/conditions. Such a presupposition then leads to one holding the perspective that just as natural law allows only the fittest to survive, so does it determine and organize economic life. Hence, one of the most integral ideas that allows such a relationship to be perceived is the view that it is the basic instinct of selfism that determines economic life (Koslowski, 2001, p. 1).

The Intellectual Foundations of Social Darwinism

The views of Adam Smith on economy cannot be overlooked in the formation of Social Darwinism philosophy. Smith, by asserting that selfishness and greed are inherent in human nature, is noted to have laid an intellectual foundation for "the struggle to survive" in evolution theory. Being a moral philosopher, Smith believes that moral sentiments play a role in maintaining the buoyancy of economic competition and the market while also conveying his views about economy from a moral perspective (pls. see Haakonssen, 2002; Richards, 1999; Smith, 1761, p. 113). Accordingly, the thinker's above views influenced both Darwin and Spencer, thus having an impact on the configuration of the theory of evolutionary ethics.

On the other hand, Thomas Malthus' views on the relationship between population and food also attracted Spencer's attention. Malthus' assertions, which influenced both Darwin and Spencer, are that the population experiences rapid growth despite a limited food supply and, as a result of the unbalance caused thereby, those who cannot access food perish (Darwin, 1996, p. 56; Wright, 2002, p. 125). The main tendency of English society, in which Spencer's intellectual world was shaped, was in harmony with the principles of evolution theory because free competition and struggle existed within both the English state and society, a reality which nurtured such evolutionary theories (Sorokin, 1963, p. 92). Thus, the fact that the main corpus of theories on evolutionary ethics sprouted in a capitalist environment where intense competition prevailed is important for one wishing to establish a relationship between economics and evolutionary ethics. For, it is in such capitalist environments, in which competition is experienced to its fullest extent, that the thinking that one must struggle for his very survival in an economic race due to his perceived reality in which some companies and factories increase their business and profits (and therefore livelihood) while others simply perish. In this regard, it can be said that if he had lived in a stable society instead of a society in which economic competition prevailed, he would probably have not presupposed such views as natural selection and struggle for survival (Taslaman, 2007, 2009).

The Industrial Revolution, which was an important step in the development of liberal thinking, reinforced man's belief that he is superior over nature, and consequently the free individual initiative. Again, in this fast industrialization setting, with the proliferation of capitalist ideas, the notion of free initiative, and its entailment of private property, the liberal philosophical approach penetrated into economic activities (Çetin, 2002, pp. 88-89). The most obvious characteristic of the era in question is that the competition and progress of ideas prevailed over both the political and economic policies. Thus, according to Spencer, progress is a law of nature which will unavoidably occur (Devillers & Tintant, 2009, p. 237; Spencer, 1868, p. 1-60). On the other hand, recognition of progress as a natural law makes its survival dependent on struggle. For the prevailing law in nature is the struggle for survival, and only those who win this struggle by adapting to the new conditions can progress (Ruse, 2006, p. 204).

The development of modern industry and the consequential emergence of world markets have led to recognition of the struggle for survival to be held as a general principle in the capitalist concept of production (Hawkins, 1997, p. 152). Following the massacre caused by the civil war in England in the 17th century, people were exceedingly exposed to the most unfavorable effects of struggle and strife. This unfavorable phenomenon caused them to consider Spencer's messages such as the struggle to be the "fittest" and, as a consequence, to progress. For example, the businessmen claimed that the actual reason for their success was not the incompetence or lack of ability on the part of their competitors, but their own efforts (Ruse, 1998, p. 74). Thus, it was claimed that mankind found its most powerful support in Spencer's thinking in its quest to acquire both political and economic power (Bannister, 1979, p. 3; Hall, 2011, p. 412; Wright, 2002).

The bourgeoisie that rose in tandem with the industrial evolution built their economic and social constructs based on the principle that the strong would survive in a free environment. Therefore, it objected to the state's interference in economic life; instead desiring that everything in economic life be left to its natural course (*laissez-faire*) and that those who worked should win while those who failed to demonstrate adequate effort and work should perish (competitive capitalism) (Rank, 1941, p. 33). This is as much of an indicator of how the economic discourses changed as it is to the role played by the concept of evolution in effecting this change (Himmelfrab, 1970, p. 316). Accordingly, it was claimed that the fact that those who made wealth over the public thereby also proving their superiority over the public in the early 20th century increased the number of advocates of Social Darwinism (O'Connor & Faille, 2000, p. 185).

From this viewpoint, it may be said that one important principle of the relationship between evolutionary ethics and economics is the concept of "*laissez faire*," which can be defined as "leave alone." This is described as the name given to the reflection of the liberal philosophical thought in economy, or as the advocacy of freedom in economic life. Liberalism philosophically both emphasizes the priority and freedom of an individual and demands that individual freely engage in the economic domain and that his initiatives not be hindered by either the state or society (Çetin, 2002, p. 88).

The advocates of “laissez faire” objected to the prevention of the natural functioning of the economy by the state or any other power (Tosun, 2010, p. 88). For this reason, industrial and financial circles received considerable support from their views in their newfound ability to increase their wealth and position in the market. In other words, the wealthy and successful found a philosophical justification to legitimize the method they followed and the wealth they made (Dobson, 2007, pp. 192-193). Actually, this is a natural outcome of using philosophical views for ideological purposes. Therefore, the partnership that was to be established by the ideology of selfism through the support of philosophical views, as well as through the support of those in positions of power (Marangos, 2013, p. 33), became a valid principle in the Social Darwinian concept of economy. Thus, according to Spencer, pure altruism which will be solely benefit someone else is dangerous as well as causes lazy and useless people to increase, which means the degeneration of the society. Therefore, Spencer held that moral principles had to comply with the laws of nature (Spencer, 1978, pp. 259-260), claiming that offering a helping hand to every single individual was an important obstacle to social development (Spencer, 1865, p. 354). As such, he stated that the state should abandon helping the poor and the weak so as to not prevent the natural selection process (O'Connor & Faille, 2000, p. 185).

The Two Major Principles of Social Darwinism Affecting Economy: Individual Power and the Free Market Concept

This philosophy claims that economic laws must comply with the laws of nature and also continues to guide today's economy thereby nurturing selfish feelings in individuals and legitimizing the belief that the conditions that enable the economic survival of the powerful comply with these ethics. On the other hand, the fact that this system had no visible alternative, not to mention that it was considered inevitable and desirable, caused a number of ethical problems. The most notable being individual power and free market concepts, as emphasized at the beginning of this article (Bishop, 2000b, p. ix). Although forming symbiotic relations and cooperation are unavoidable outcomes of

social evolution prompting the powerful to help the weak, the actual priority has been construed to be protecting individual power and wealth. Those aware of this situation have noted that although Social Darwinism and the principle of “laissez faire” involuntarily opened a door to helping one other and doing good within the context of individual freedom, it lacked an intellectual foundation to support that such behavior was actually voluntary (Frey, 2009, p. 93).

It was also claimed that Spencer advocated “laissez faire” as the best system as an indication of his basic claim of “survival of the fittest” (Kasper, 2002, p. 1, 27). It may be said that, as result of the thinker’s recognition of the failure of the individual to fit into the existing conditions as the cause of all evils, and of the success of the individual in fitting into the conditions as the cause of goods (İbanoğlu, 2004, p. 86; Spencer, 1865, p. 77), it was made it easier to recognize fitting into, and demonstrating the effort toward, a system more suitable to increase economic power as a morally good act.

Thus, evolutionist individual struggle for survival in natural life gave way to the money struggle; that is, the accumulation of money and property in economic life (DeVoon, 2007, p. 98). It was explicitly stated that the competitive economy of the USA, which can be described as the center of the capitalist economy, was nurtured by the “survival of the fittest” principle (O’Connor & Faille, 2000, p. 185). Again, this concept served the monopolization of capital while also inducing the struggle not only to define social order with its own concepts, but also to establish these concepts in society’s psyche (McDonough, 1994, p. 113). The relationship between capitalism and social evolution can be easily understood from the way it is defined through utility (Gordon, Edwards, & Reich, 1994, p. 11) and the debate regarding this system from the viewpoint of the moral legitimacy of individual power and the free market (Bishop, 2000, p. 40).

“Exploitation Mentality” and Social Darwinism

Another reflection of the effect that Social Darwinian morality has exerted on the theory and practice of economics can be seen in the exploitive policies experienced in every socio-cultural domain. The meaning of the term economy/

economics, in view of its etymology (Gül, 2010, p. 28; Sami, 1900, p. 141), allows it to form a relationship with a mentality both supporting and justifying exploitation. Although there are several facets to this exploitation, where economics is concerned, the most notable are two: (1) the physical and mental exploitation of humanity, primarily in working life, regardless of gender or age and (2) the exploitation of countries' economic and natural resources/sources of wealth (including nature itself); both forms of exploitation performed by a few powerful countries (Lenin, 2010). Both the underground and aboveground treasures, and certainly the people of primarily Eastern and African countries weak politically, militarily, and financially, are under serious threat in this respect. Also, those causing these threats are the Western powers who hold the belief that they are the last link in man's evolution, and therefore, are superior (Ruse, 2009, p. 213).

Moreover, the relationship between exploitation of time and capitalism can be seen in the insensible consumption of time by millions of individuals spending their time on shows and entertainment programs, computer games, etc. released to the market for entertainment and relaxation, not to mention the billions of profits acquired by doing so. As partially mentioned above, the most important moral harm caused by the capitalist concept based on the unilateral acquisition of profit is that those who desire to be economically powerful accept any means as licit toward this desire, thinking only of their own interests.

The Monopolization of Power and the Deepening of Economic Inequality

This economic inequality attributed to Social Darwinism which is seen as the natural consequence of Spencer's "Survival of the Fittest" principle and social struggle, has been named the "religion of inequality." In other words, the economic and cultural differences between social classes began to be regarded as natural and unchangeable, just like blind religious dogma. It was even expressed that this very way of thinking formed within the frame of Spencer's personal view supported the growth of industrialization in England and the US, strengthened the ideology behind urbanization, and purported

the idea that democracy and freedom were to be sacrificed for the good of this capitalist mechanism (Thompson, 2007, p. 52, 101, 104). It was stated that alternative ideas allowing the State to impose sanctions through laws on those who acquired unjust profit led to a decrease of proponents of this thinking in the US (Dobson, 2007, p. 93). Calling attention to the fact that economic life is built upon the “laissez faire” philosophy would cause considerable damages both to the American economy -a country regarded as a super power in all respects and on the global economy and who has the power to influence these ideas (Kuttner, 1991, p. 3).

The holders of economic power who do not want to maintain their position therefore have the power to create pressure on the political powers that be (Copp, 2000, pp. 92-94). Therefore, it may be said that those who continue their existence in this “free initiative” capitalist economic system are “the fittest,” as asserted as by Social Darwinism (Holt-Jensen, 2009, p. 231).

Conclusion

Although the capitalist economic system is believed to be limited only to the economy, it also has affected and changed the social and political order as well as ethical conceptions. The values of the “modern” world, whose entire base of existence is founded on superiority due to economic wealth, were all defined according to this system. As described above, looking into the democracy-capitalism relationship makes the psychological and military intervention of Western countries in various Middle Eastern and Central Asian countries in the name of bringing democracy a prerequisite for the continuity of the capitalist system and its entailing exploitation.

The most notable characteristics of the free market or liberal economy, as summarized as “laissez faire” are as follows: (1) Concentrating economic wealth into a few hands; (2) an increased number of powerful entities continuing to gain more power, (3) an increased number of working men unable to receive just compensation for their work thus increasing the amount of unjust and unfairly attained wealth; and (4) a consequential increase of those who

subscribe to selfishness. As a result of extorting the rights of the powerless by a powerful elite which thrives to increase its material wealth; of desiring to attain wealth by using the existing powers in a way to harm the public; of using individual power and means primarily and solely for personal interests; thus ignoring the needy, the economic growth increases; but, humane feelings die, everything, even moral values such as “good, right” are measured with material value, consciences keep silent, and therefore, criteria defining human-moral values change.

It is also possible to mention a number of benefits of the oft-criticized free market and capitalist economy supported by Social Darwinism. Thus, capitalism is regarded as important in terms of economic development as it increases and diversifies production by encouraging competition and individual initiative. Again, struggle and competition allow individuals to make better use of, and therefore further enhance, their inherent skills and capacity. It is possible to minimize the harms caused by the said benefits by taking certain measures. Besides these measures, which fall under the providence of the political system, people’s awareness about how and for what purposes they should use their inherent skills should be raised. In other words, morality should be involved in the process.

Thus, resources used by those who are better-equipped in terms of intelligence and skills actually belong to the entire society, and therefore, other beneficiaries of the capital should also receive what they deserve, though not as much as those who work to increase capital. Besides, it may also be questioned how this can be realized in a free market system based on competition. Certainly, it is an issue that should be contemplated and solved by economists and experts in the field.

References/Kaynakça

- Bannister, R. C. (1979). *Social Darwinism: Science and myth in Anglo-American social thought*. Philadelphia: Temple University Press.
- Bishop, J. D. (2000a). A guide to the issues. In J. D. Bishop (Ed.), *Ethics and capitalism* (pp. 3-48). Toronto: University of Toronto Press.
- Bishop, J. D. (2000b). Introduction. In J. D. Bishop (Ed.), *Ethics and capitalism* (pp. ix-2). Toronto: University of Toronto Press.
- Çetin, H. (2002). Liberalizmin tarihsel kökenleri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(1), 79-96.
- Copp, D. (2000). Capitalism versus democracy. In J. D. Bishop (Ed.), *Ethics and capitalism* (pp. 81-101). Toronto: University of Toronto Press.
- Darwin, F. (Ed.). (1996). *Charles Darwin: Yaşamı ve mektupları* (çev. H. Portakal). İstanbul: Düşün Yayınları.
- Degler, C. N. (1991). *In search of human nature: The decline and revival of Darwinism in American social thought*. New York: Oxford University Press.
- Devillers, C. ve Tintant, H. (2009). *Evrım kuramı üzerine sorular* (çev. İ. Yerguz). İstanbul: İletişim Yayınları.
- DeVoon, W. (2007). *Laissez faire law*. Lulu. Retrieved from <http://books.google.com>
- Dobson, J. M. (2007). *Bulls, bears, boom and bust: A historical encyclopedia of American business concepts*. California: ABC-CLIO.
- Frey, D. E. (2009). *America's economic moralists: A history of rival ethics and economics*. New York: State University of New York Press.
- Gordon, D. M., Edwards, R., & Reich, M. (1994). Long swings and stages of capitalism, In D. M. Kotz, T. McDonough, & M. Reich (Eds.), *Social structures of accumulation* (pp. 11-28). Cambridge: Cambridge University Press.
- Gül, A. R. (2010). İslam iktisat düşüncesinin Kur'an'daki temelleri. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 51(2), 27-78.
- Güzel, C. ve Özel, H. (2011). İktisat ve sosyal teoride evrım düşüncesi. *Amme İdaresi Dergisi*, 44(3), 1-26.
- Haakonssen, K. (Ed.). (2002). *Adam Smith: The theory of moral sentiments*. New York: Cambridge University Press.
- Hall, B. K. (2011). *Evolution: Principles and processes*. Ontario: Jones and Bartlett Publishers.
- Hawkins, M. (1997). *Social Darwinism in European and American thought 1860-1945: Nature as model nature as threat*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Himmelfarb, G. (1970). *Victorian minds*. New York: Harper Torchbooks.
- Holt-Jensen, A. (2009). *Geography, history and concepts*. London: Sage.
- İbanoğlu, F. (2004). *Herbert Spencer'de evrım felsefesi* (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı). <http://ktp.isam.org.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Kasper, S. D. (2002). *The revival of laissez-faire in American macroeconomic theory: A case study of the pioneers*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing.
- Koslowski, P. (2001). *Principles of ethical economy*. Massachusetts: Kluwer Academic Publishers.
- Kuttner, R. (1991). *The end of laissez-faire: National purpose and the global economy after the Cold War*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Lenin, V. I. (2010). *Imperialism: The highest stage of capitalism*. London: Penguin Books.
- Marangos, J. (2013). *Consistency and viability of capitalist economic systems*. New York: Palgrave Macmillan.
- McDonough, T. (1994). The construction of social structures of accumulation in US history. In D. M. Kotz, T. McDonough, & M. Reich (Eds.), *Social structures of accumulation: The political economy of growth and crisis* (pp. 101-132). New York: Cambridge University Press.
- O'Connor, D. E., & Faille, C. C. (2000). *Basic economic principles: A guide for students*. Connecticut: Greenwood Press.
- Rank, O. (1941). *Beyond psychology*. New York: Dover Publication.
- Richards, R. J. (1999). Darwin's romantic biology: The foundation of his evolutionary ethics. In J. Maienschein & M. Ruse (Eds.), *Biology and the foundation of ethics* (pp. 113-153). New York: Cambridge University Press.

- Ruse, M. (1998). *Taking Darwin seriously*. New York: Prometheus Books.
- Ruse, M. (1999). Evolutionary ethics in the twentieth century: Julian Sorell Huxley and George Gaylord Simpson. In J. Maienschein & M. Ruse (Eds.), *Biology and the foundation of ethics* (pp. 198-224). New York: Cambridge University Press.
- Ruse, M. (2006). *Darwinism and its discontents*. New York: Cambridge University Press.
- Ruse, M. (2009). Darwinci devrimin anlam ve önemini yeniden düşünmek (çev. Ş. Öztürk). *Cogito*, 60-61, 233.
- Sami, Ş. (1900). İktisat. *Kamus-i Türki* içinde. İstanbul: İkdâm Matbaası. <http://tarihvedenediyet.org/2013/05/kamus-i-turki-semseddin-sami/adresinden edinilmiştir>.
- Smith, A. (1761). *The wealth of nations: The theory of moral sentiments* (2nd ed.). London: A. Millar.
- Sorokin, P. A. (1963). *Bir bunalım çağında toplum felsefeleri* (çev. M. Tunçay). İstanbul: Göçebe Yayınları.
- Spencer, H. (1865). *Social static*. New York: D. Appleton and Company.
- Spencer, H. (Ed.) (1868). Progress: Its law and cause. In *Essays scientific, political and speculative* (Vol. 1., pp. 8-62). London: Williams and Norgate.
- Spencer, H. (1978). *The principles of ethics* (Vol. 1). Indianapolis: Liberty Classics.
- Taslaman, C. (2007). *Evrım teorisi felsefe ve tanrı*. İstanbul: İstanbul Yayınevi.
- Taslaman, C. (2009). *Evrım teorisi felsefe ve tanrı* (3. bs.). İstanbul: İstanbul Yayınevi.
- Thompson, M. J. (2007). *The politics of inequality: A political history of the idea of economic inequality in America*. New York: Columbia University Press.
- Tosun, C. M. (2010). Liberalizm ve Sosyal Darwinizm karşısında John Rawls. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 81-94.
- Wright, J. (2002). *The ethics of economic rationalism*. Kensington: UNSW Press.
- Yalçıntaş, A. (2010). İktisat düşüncesinde evrimci yol: İktisat güncel evrim teorisine ne kadar katkı yaptı? *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi GETA Araştırma Metinleri*, 108, 1-16. <http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/tartisma/2010/sayil08.pdf> adresinden edinilmiştir.